

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 887-900	Ниш	април - јун	2013.
-------------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 796.032.2:32

Originalan naučni rad

Prимљено: 23. 01. 2013.

Odobreno za štampu: 04. 06. 2013.

Violeta Šiljak

Alfa Univerzitet

Fakultet za menadžment u sportu

Beograd

Sladana Mijatović

Univerzitet u Beogradu

Fakultet fizičkog vaspitanja i sporta

Ivana Parčina

Alfa Univerzitet

Fakultet za menadžment u sportu

Beograd

POLITIKA I OLIMPIJSKE IGRE

Apstrakt

Sport je u toku svoga istorijskog razvoja često oslikavao ekonomsku, socijalnu, pa i političku dimenziju društva. Olimpijske igre, kao planetarni fenomen, zauzimaju značajno mesto u savremenom društvu. Predmet ovog istraživanja se odnosi na značaj političkog uticaja na najveću sportsku manifestaciju na svetu – Olimpijske igre. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi moguća međusobna povezanost politike i Olimpijskih igara. U istraživanju su korišćene istorijska i metoda analize.

Od svog nastanka Olimpijski pokret je mnogo doprineo razvoju i očuvanju olimpijskog duha. Brojna zbivanja tokom prošlog veka su uslovlila značajne promene u njegovoj strukturi i sistemu menadžmenta. Ulazak i mešanje politike u sport, odnosno borba za političke ciljeve na Olimpijskim igrama, nanelo je mnogo štete razvoju Olimpijskog pokreta.

Ključne reči: politika, sport, Olimpijske igre, Olimpijski pokret, politički ciljevi

POLITICS AND THE OLYMPIC GAMES

Abstract

In the course of its historical development, sport has often represented the economic, social, as well as political dimension of our society. The Olympic Games, as a planetary phenomenon, play an important role in modern society. The topic of this research pertains to the importance of the political impact on the largest sporting event in the world – the Olympic Games. The aim of this research is to determine the possible interrelation of politics and the Olympic Games. Historical and analytical methods were used in the research.

From its inception, the Olympic Movement has made a big contribution to the development and preservation of the Olympic spirit. Numerous events during the previous century led to significant changes in its structure and management system. The interference of politics in sports, i.e. the struggle for political goals at the Olympic Games, has caused a lot of damage to the development of the Olympic Movement.

Key Words: Politics, Sport, Olympic Games, Olympic Movement, Political Goals

UVOD

Olimpijski pokret se kroz svoju istoriju susretao sa mnogobrojnim izazovima kako u antičko vreme, tako i u modernom dobu. Organizatori antičkih igara u Olimpiji su se tokom dvanaest vekova njihovog postojanja suočavali sa raznim političkim, etičkim, bezbednosnim i drugim problemima. Poštujući stroga pravila i principe po kojima su se Igre organizovale, oni su rešavali iste, te su Igre samo tako i mogle opstati toliko mnogo vekova.

Brzim razvojem političkih, ekonomskih, socijalnih, tehnoloških, kulturnih i drugih uslova Olimpijske igre i ceo pokret su danas postali jedna od najznačajnijih pojava savremene fizičke kulture i važan faktor u razvoju svakog društva. Danas su Igre postale globalni sportski, medijski i komercijalni događaj i kao takve privlače pažnju milionskog gledališta. Međunarodni olimpijski komitet je morao da prati dešavanja i preduzima odgovarajuće mere kao odgovor na sve izazove sa kojima se susretao, kako bi organizacija Olimpijskih igara mogla uspešno da se sprovodi.

SVEČANE IGRE U OLIMPIJI

Sam nastanak Svečanih igara u Olimpiji prema jednoj od mnogobrojnih legendi se vezuje i za nastanak „institucije“ „svetog mira“ (*ekeherije*). Zbog velikog broja ratova među grčkim polisima, koji su za

posledicu imali veliki broj ranjenih i mrtvih što je dovelo i do siromašenja polisa, zatražen je savet od proročišta u Delfima.

„Prema savetu Delfskog proročišta, kralj Elide Ifit se sporazumeo sa Kleostenom, kraljem susedne Pize i sa Likurgom kraljem Sparte o nepovredivosti Olimpije i imunitetu njenih posetilaca. Taj sporazum je postao osnova ekeherije, sveopšteg Svetog mira među grčkim državama u vreme održavanja Igara. Sveti mir je poštovan kod svih Grka kao neprikosnoven zakon u vreme najtežih konflikata brojnih državnica antičkog sveta. Prema Pausaniju taj ugovor su ova tri grčka kralja zapisala na metalnom (bronzanom) disku, koji je on lično video 160. godine u Herinom hramu u Olimpiji (Pausanija, 1994, V, 20). Zahvaljujući Svetom miru, odnosno ekeheriji, svi takmičari, zvanični predstavnici grčkih državnica i ostali građani su dolazili, boravili i potpuno bezbedno se vraćali u svoje gradove, bez straha da im se nešto u putu dogodi. U početku je ekeherija bila u trajanju od jednog meseca (sveti mesec) tokom održavanja Igara, a kasnije je bila produžena na tri meseca i odnosila se na čitav region oko Olimpije, odnosno cela Elida je proglašena kao Sveta i neprikosnoven zemlja, u koju je bio zabranjen pristup svim naoružanim ljudima, kao i svi ratovi“ (Шиљак, 2002, str. 12–13).

Ovim korisnim proročanstvom iskorišćena je mirovna dimenzija sporta, njegova mogućnost da preobrazi ljudsku agresivnost u mirovno takmičenje i istovremeno da pruži šansu neprijateljima da se sretnu, da se zajedno bore i upoznaju u miru na istom stadionu. Postojala je i jedna „real-politička“ dimenzija: najbolji sportisti su bili obično ratnici, pa prema tome nije bilo moguće da učestvuju u Igrama ako privremeno ne prestanu da se bore. Dodatno, kako sportisti, tako i obični gledaoci bili su primorani da putuju u Olimpiju uglavnom kopnom.

Primirje je poštovano kroz 12 neprekidnih vekova održavanja Olimpijskih igara sa retkim izuzecima. Za vreme primirja ratovi su morali da prestanu. Učesnici olimpijskog praznika bili su obavezni da ostave oružje i štitove kod zidina grada, a smrtne kazne su se odlagale. Kazne za prekršioce primirja su bile veoma stroge. Tako je rasprostranjeno bilo pridržavanje primirja, da postoje tragovi čak i na statuama u spomen miru, koji su postigle zaraćene strane za vreme Olimpijskih igara.

Oko prava na organizaciju Svečanih igara u Olimpiji su se dugo godina sukobljavali građani Pize i Elisa. Odgovornost za organizaciju Svečanih igara u Olimpiji je pripadala građanima Elisa, uprkos jakim pokušajima Pizana da preuzmu kontrolu nad njim.

„Posle 26. Olimpijade (676. godine p.n.e.) Pizani su okupirali Olimpiju. Nekoliko godina kasnije, Elejci posle pobeđe nad njima su ponovo vodili računa o Igrama. Pizani ne odustaju od ideje o preuzimanju Olimpije i za vreme kralja Panteleona, pod njegovim vođstvom, okupirali su Olimpiju i preuzeli organizaciju Igara 644. godine pre n. e. Elejci su ponovo savladali i Pizane i njihove

saveznike i povratili Olimpiju. Sklopljen je ugovor o 100-godišnjem miru“ (Шиљак, 2002, str.16).

Iako „sveti mir“ nije dozvoljavao unošenje oružja u Svetilište tokom trajanja Igara 364. godine pre n. e. zabeležen je slučaj kada je došlo do borbe u Olimpiji za vreme Igara (Ксенофонт, 1988, VII, 29, str. 254). U pokušaju Elejaca da povrate upravu nad Svetilištem, vodili su borbu čak i na Altisu protiv Pizana. Kasnije, te Olimpijske igre oni nisu računali kao održane.

Na osnovu zapisa o pobednicima Igara koje je u V veku p. n. e. redigovao sofista Hipija, može se zaključiti o širenju Svečanih igara u Olimpiji sa lokalne na Svehelensku manifestaciju¹.

Posle smrti Aleksandra Velikog, kada je Grčka potpala pod rimsku vlast², Igre su doživele nove izmene.

„Dotadašnje neprikosnoveno pravo da na Igrama mogu da učestvuju samo slobodni i nekažnjavani Grci se menja, i pravo učešća na njima su dobili i Rimljani, a onda ubrzo se to pravo proteglo na sav slobodan svet Rimskog carstva, što su najviše koristili Egipćani i Orijentalci. Na taj način su se Svečane igre u Olimpiji internacionalizovale, pa je tako uzvišena ideja fizičke snage i moralnih vrlina, u miru i slozi, bila prenesena i na druge narode. Na Igre su dolazili takmičari sa tri kontinenta (Evropa, Azija, Afrika)“ (Шиљак, 2002, str. 18).

Pravo učešća takmičara na Igrama, iako se menjalo od potpadanja grčkih polisa pod rimsku vlast, svakako ukazuje na vrstu diskriminacije, naročito polnu diskriminaciju, pošto je ženama bilo zabranjeno učešće kao i prisustvo na njima.

Na Svečanim igrama u Olimpiji su se često sprovodile i pozitivne političke odluke. Posle bitke kod Plateje, imena 27 gradova koji su se borili protiv Persijanaca, su urezana u postolje Zevsove statue. Takođe na Igrama je objavljen i 30-godišnji mir između Atine i Sparte kao i 100-godišnji mir između Atine, Argosa, Elisa i Mantineje, sa jedne strane, i Sparte sa druge (420. godine p. n. e.). Peloponeski rat (431–404) je uneo mnogo nemira u oblast oko Elisa i Elejci su oglobili Spartance kaznom od 2000 mina (Maranti, 1999, str. 23) i isključenjem sa Igara zbog nepoštovanja „svetog mira“ osvajanjem Lepre.

Svečane Igre u Olimpiji i u političkom i u kulturnom pogledu predstavljaju ogroman doprinos za našu civilizaciju. Do konačnog osnivanja modernog Olimpijskog pokreta se kroz istoriju moglo uočiti više pokušaja osnivanja Igara po ugledu na njih.

¹ U antičko vreme se pored pobednika uvek zapisivalo i mesto gde živi.

² 146. godine p.n.e.

SAVREMENI OLIMPIJSKI POKRET

Sve Olimpijske igre su reflektovale društvena previranja i ideološka stremljenja njihovih organizatora. Konstantnim porastom popularnosti sporta i sportskog internacionalnog profila, sport postaje veoma moćno političko oruđe. Neke zemlje koriste sportske događaje za promociju patriotizma ili čak koriste elitne takmičare kao političke ambasadore. Jedan od glavnih ciljeva Međunarodnog olimpijskog komiteta je da zabrani bilo kakvo nametanje tj. mešanje politike i sportista. Međutim, Olimpijske igre su pod uticajem politike već dugi niz godina.

Od prvih dana održavanja obnovljenih Olimpijskih igara postojala je široka skala političkih uticaja, pritisaka i uslovljavanja u svrhu ostvarivanja raznih političkih interesa. Već na prvim Olimpijskim igrama, održanim u Atini 1896. godine, zabeleženi su prvi pokušaji politizacije Igara. Pod pritiskom Velike Britanije, sportisti iz Australije su prinuđeni da se izjašnjavaju kao Britanci. Prema Živanović, N., ove

„igre su, takođe, predstavljale plod određene međunarodne politike, i predstavljale su: (1) pokušaj približavanja ljudi i naroda, jer se osećala nadolazeća katastrofa Prvog svetskog rata, ali i (2) pokušaj uspostavljanja internacionalnih puteva svetskom kapitalu“ (Живановић и сар. 2010, стр. 335).

Na Olimpijskim igrama u Londonu 1908. godine, sportisti SAD imali su neravnopravan tretman od strane domaćina koji se ogledao između ostalog i u tome što zastava SAD nije podignuta prilikom ceremonije otvaranja, kao posledica netrpeljivosti i arogantnog stava domaćina prema sportistima iz, kako su oni smatrali, njihovih bivših kolonija³. Iako su prvobitno uvrštene u spisak učesnika Igara 1912. godine održanih u Stokholmu, Mađarska i Bohemija (tada delovi Austro-Ugarske carevine) i Finska (tada u uniji sa Ruskom carevinom) pod uticajem Austrije i Rusije izbrisane su sa spiska zemalja učesnica.

U prošlosti su tri puta otkazane Olimpijske igre zbog svetskih ratova. Godine 1920. Austriji, Bugarskoj, Nemačkoj, Mađarskoj i Turskoj je bilo zabranjeno da učestvuju zbog njihove uloge u Prvom svetskom ratu. Olimpijske igre u Berlinu 1936. godine su bile poznate kao politički najviše izmanipulisane, do sada. Hitler ih je iskoristio za propagandu svoje političke i vojne snage. Međutim, Hitler nije uspeo u pokušaju iskorišćavanja Igara u dokazivanju rasne superiornosti. Bio je frustriran zbog pobeđe Džesi Ovenisa, američkog crnog atleta, koji je osvojio četiri zlatne medalje.

³ Krajem XVIII veka, u periodu od 1774. do 1783. godine, SAD su se oružanim putem oslobodile kolonijalne uprave Velike Britanije i postale nezavisna država.

Nakon Drugog svetskog rata olimpijska porodica se nadala mirnoj proslavi Igara. Na Olimpijskim igrama u Londonu svet je video komunističke zemlje na Igrama po prvi put. Nemačka i Japan nisu bili pozvani zbog njihove uloge u Drugom svetskom ratu. Godine 1952, bivši SSSR i Zapadna Nemačka su učestvovali po prvi put. Interesantan je podatak da su svoj prvi nastup na Olimpijskim igrama sportisti SSSR-a imali 1952. godine u Helsinkiju, ali je tada za njihove potrebe izgrađeno dodatno olimpijsko selo. Ondašnje političke strukture SSSR želele su da izbegnu sve kontakte sa takozvanim klasnim neprijateljima. Tajvan nije učestvovao zbog protesta jer je NR Kini dozvoljeno da se takmiči.

Zbog preuzimanja Sueckog kanala od strane Izraelaca, Egipat, Irak i Liban nisu učestvovali na Olimpijskim igrama u Melburnu 1956. godine. Španija i Švajcarska su takođe bojkotovale Igre zbog sovjetske invazije na Mađarsku. Južna Afrika je od 1960. godine bila proterana sa Igara zbog svoje politike "aparthejda". Tek 1991. godine je prihvaćeno izvinjenje južnoafričkog Olimpijskog komiteta. Južna Afrika se takmičila na Igrama u Barseloni 1992. godine.

Godine 1968. se ukazala prva prilika za učestvovanje Zapadne Nemačke kao posebne zemlje. Ove Igre održane u Meksiku su najpoznatije po protestima američkih trkača Tomija Smita i Džona Karlosa. Kada su primali medalje, ova dva trkača su podigli palčeve u znak podrške crnačkom pokretu. Jedan od najstrašnijih političkih događaja povezanih sa Olimpijskim igrama dogodio se 1972. godine u Minhenu. Petog septembra je osam arapskih terorista upalo u svlačionicu izraelskog tima. Teroristi su ubili dvoje ljudi na licu mesta a još devet osoba je poginulo nakon pokušaja da pobegnu, pošto je spasavanje od strane nemačke policije na aerodromu bilo neuspešno. Olimpijska porodica je bila zgranuta. Komemoracija je održana sledećeg jutra na zatvorenom olimpijskom stadionu. Takmičenje je nastavljeno kasnije tog dana, sa izuzetkom izraelskog tima koji se vratio kući.

Igre u Montrealu 1976. godine obeležio je i prvi organizovani bojkot 29 (pretežno) afričkih zemalja, u znak protesta zbog učešća sportista Novog Zelanda i predhodnog gostovanja njihove ragbi ekipe u Južnoj Africi, zemlji isključenoj iz Olimpijskog pokreta zbog politike aparthejda. Invazija Sovjetskog Saveza na Avganistan je bila krajnje pogubna po Olimpijske igre 1980. i 1984. godine. Veliki broj antikomunističkih država je bojkotovao Igre 1980. godine u Moskvi. Velika Britanija je prihvatila poziv za učestvovanje uprkos snažnom protivljenju premijera Margaret Tačer i njene vlade. Politika je ušla u igru 1984. godine, na Igrama u Los Anđelosu uz bojkot protiv Sovjetskog Saveza i drugih komunističkih država. Standard takmičenja je narušen u oba slučaja tim bojkotima. Bojkot se nastavio 1988. na Igrama u Seulu kada Severna Koreja, Kuba, Etiopija i Nikaragva nisu učestvovala.

Olimpijske igre u Barseloni, održane 1992. godine, su nakon dugog niza godina bile Igre bez političkih bojkota, tako da su sve zemlje članice Olimpijskog pokreta uzele učešće. Jedini izuzetak bila je naša zemlja, kojoj je pod političkim pritiskom bilo zabranjeno učešće na Igrama. Samo malom broju takmičara u pojedinačnim sportovima je bilo dozvoljeno da učestvuju i to bez državnih obeležja. Sportisti SR Jugoslavije mogli su se takmičiti samo pod olimpijskim znamenjima. Prateći raspad Sovjetskog Saveza na Igrama 1992. godine, svet se upoznao sa "novim ujedinjenim timom" koji je učestvovao po prvi put. Tim je bio sastavljen od članova bivših sovjetskih država. Ove države su prvi put nastupile sa pojedinačnim timovima na Zimskim igrama u Lillehameru 1994. godine. Po prvi put u istoriji modernih Olimpijskih igara, na dan otvaranja Igara u Pekingu 2002. godine, započeo je oružani sukob u Južnoj Osetiji. Momenat usredsređenosti svetske javnosti na Olimpijske igre je Gruzija iskoristila da izvrši ovaj napad zbog političkog nezadovoljstva.

Izbor grada i zemlje domaćina organizacije Olimpijskih igara, sami po sebi nose određenu težinu i predstavljaju izuzetan instrument za demonstraciju sopstvene moći i prestiža. Izbor zemlje domaćina Olimpijskih igara oduvek je bio posmatran kao kontraverzan, kako zbog načina sprovođenja, tako i zbog očigledne neravnopravnosti i evidentne favorizacije određenih zemalja – gradova. Iako se može reći da je danas izbor mesta održavanja Olimpijskih igara više pod uticajem komercijalnih nego političkih faktora, u proteklom periodu to međutim nije bio slučaj. Tokom odlučivanja o gradu domaćinu, bio je prisutan ogroman politički pritisak i favorizacija ili diskriminacija određenih gradova, zemalja i kontinenata. Izbori organizatora Olimpijskih igara za 2012. godinu, pokazali su da još uvek postoji značajan uticaj političkog faktora. Kandidatura Pariza i Londona za Igre koje su se održale u Londonu, podržana je i od strane predsednika, odnosno premijera Francuske i Engleske, uz njihovo prisustvo i glasanje za dodelu organizacije Igara.

Organizacija Olimpijskih igara predstavljala je izuzetnu priliku da se zemlja domaćin predstavi svetskom auditorijumu u najboljem svetlu. Želja za promocijom sopstvenog političkog sistema i ideologije, da se bude bolji i uspešniji od drugih, kao rezultat je imala najrazličitije oblike političke propagande pre, za vreme trajanja i nakon završetka Igara. Organizacija i obezbeđivanje uspešnog održavanja Igara predstavljali su dokaz radnih sposobnosti i mogućnosti stručnjaka i radnika zemlje domaćina, tačnije odraz sveukupne uspešnosti političkog sistema i vladajućih struktura.

Ulazak i mešanje politike u sport, odnosno borba za političke ciljeve na Olimpijskim igrama, nanelo je mnogo štete razvoju Olimpijskog pokreta i u više navrata zapretilo da se u značajnoj meri poremete odnosi u međunarodnom Olimpijskom pokretu, ili čak prekine

organizacija Olimpijskih igara. Jedan od glavnih ciljeva MOK-a, kako je i napisano u Olimpijskoj povelji, jeste borba i suprostavljanje političkom iskorišćavanju sporta i sportista. Tokom svog stogodišnjeg postojanja, MOK je sa promenljivim uspehom uspevao da ispuni svoj cilj, često ometan i sprečavan planetarnim dešavanjima i voljom moćnih zemalja i interesnih grupa i blokova.

OLIMPIJSKI POKRET ZA MIR

U naše vreme, ulaže se veliki napor za oživljavanje institucije olimpijskog primirja sa teško dostižnim ciljem prestanka neprijateljstava za vreme svih budućih Olimpijskih igara, ali i nakon njihovog završetka sa krajnjim ishodom – mirnim rešenjem svih razlika.

Skupština UN-a je prvi put 1993. godine jednom rezolucijom pozvala na globalno primirje tokom trajanja Olimpijskih igara. Da bi se tradicija grčkog primirja nastavila i našla svoje mesto u današnjem društvu, odnosno u Olimpijskom pokretu, u julu 2000. godine Međunarodni olimpijski komitet je osnovao u Atini Međunarodni centar olimpijskog primirja u tesnoj saradnji sa grčkim Ministarstvom spoljnih poslova. Reč je o jednoj međunarodnoj, nevladinoj organizaciji koja predstavlja trajnu instituciju Međunarodnog olimpijskog komiteta. Njen cilj je korišćenje sporta i olimpijskih ideala za promovisanje mira i razumevanja ne samo za vreme Igara, nego i pre i posle njih.

Olimpijski pokret za mir je isključivo nepolitička organizacija i kao takav upućuje snažan simbolični apel za prestanak upotrebe sile, tokom trajanja Olimpijskih igara. Ima za cilj da iskoristi Olimpijske igre i snagu njihovog svetskog odjeka, stavljajući oprobani instrument mira u ruke Organizacije ujedinjenih nacija, moćnih zemalja ali i samih zaraćenih država. Samo u poslednje dve decenije, olimpijsko primirje je primenjeno više puta.

Olimpijski pokret je uspeo 1994. godine u Bosni, za vreme rata, da obezbedi samo jedan dan mira za vreme zimskih Olimpijskih igara u Norveškoj. Unicef je iskoristio ovaj dan primirja da vakciniše 10.000 dece na svim zaraćenim stranama. Na Olimpijskim igrama u Sidneju 2000. godine timovi Severne i Južne Koreje defilovali su zajedno na stadionu pod zajedničkom zastavom. Teško je zamisliti drugi događaj pored Olimpijskih igara, koji bi dao šansu i motiv da se ovako impresivno simbolično zajedno pojave. Inicijativa primirja ima sve veću podršku na svetskom nivou. Deklaracija *Milenijum* Ujedinjenih nacija, koja je doneta u septembru 2000. godine, sadrži poseban stav za promovisanje Olimpijskog primirja (sl. 1) što je potpisalo više od 160 državnika iz celog sveta.

*Slika 1. Logo
olimpijskog primirja
Figure 1. Olympic Truce Logo*

Započeto je potpisivanje Proglasa za olimpijsko primirje od strane svetski poznatih ličnosti. Već je potpise stavilo više od 350 političkih, verskih, sportskih, kulturnih i društvenih ličnosti. Dvojica koji su se prvi potpisali bili su tadašnji ministri spoljnih poslova Grčke – Jorgos Papandreu i potpredsednik Međunarodnog centra za olimpijsko primirje i turski šef diplomatije – Ismail Džem. Nelson Mandela i 23 poznate ličnosti iz sveta kulture dodali su svoje potpise. U julu 2003. godine u Pragu, svi članovi MOK potpisali su Proglas, upućujući zvanično ovaj svetski zahtev svim članovima olimpijske porodice. Pokret olimpijskog primirja je pokušaj oživljavanja antičkog olimpijskog duha, ali sa opipljivim i savremenim dimenzijama. Vraćanjem Olimpijskih igara svojim grčkim korenima, MOK sa gradovima domaćinima OI preuzima palicu organizujući sjajne Olimpijske igre, sa olimpijskim primirjem kao jednim od njegovih stubova.

DOPING U FUNKCIJI POLITIKE NA OLIMPIJSKIM IGRAMA

Iako je cilj svakog takmičenja u vrhunskom sportu pobeda, na sportskim borilištima se ne odvija samo borba za medalje. Put do medalja i titula je dug i mukotrpan, ponekad i rizičan, jer pojedini sportisti, ali i njihovi treneri, ne biraju sredstva da postignu što bolje rezultate. Upravo zbog toga je istorija Olimpijskih igara, zapravo istorija skandala, a doping afere su uvek u centru pažnje.

Ulazak profesionalizma i komercijalizacije u sport neminovno je doveo do pratećih pojava koje direktno utiču na sam sport. Upotreba nedozvoljenih stimulativnih sredstava, droga, hemijskih i medicinskih medikamentata, poznatijih pod imenom doping, jedan je od najvećih problema i opasnosti današnjeg sporta u celini, a samim tim i Olimpijskih igara.

Fenomen dopinga se može istraživati sa političkog, ekonomskog, medicinskog, filozofskog, sociološkog, istorijskog aspekta. Prateći evoluciju Olimpijskih igara, može se uočiti da su sportisti u želji da ostvare pobedu, za poboljšanje svojih sposobnosti uvek koristili određene supstance, koje se u ranijem periodu Igara nisu smatrale nedozvoljenima. Uviđajući negativne efekte upotrebe dopinga, MOK ga je zabranio 1967. godine i već na narednim Olimpijskim igrama u Meksiku 1968. godine,

prvi put su rađeni doping testovi. Liste sredstava koja su sportistima zabranjena za upotrebu pre i tokom sportskih takmičenja su javne i oni vrlo dobro znaju šta ne smeju da koriste. Dešava se, međutim, da oni nehotice, uzimanjem lekova u organizam unesu i ono što je nedozvoljeno.

Lekari u antidoping komisijama i laboratorije dugo su kontrolisali samo urin sportista, tražeći u njemu tragove korišćenja nedozvoljenih stimulansa, međutim, kako se širio spektar doping sredstava, tako se pojavila potreba za dodatnom kontrolom. Na Olimpijskim igrama u Sidneju, a zatim i u Atini, uvedena je i kontrola krvi. U Sidneju je testirano 300 uzoraka krvi na supstancu eritropoetin, a na Zimskim olimpijskim igrama u Solt Lejk Sitiju oko 3000. Uvedene su i dodatne kontrole krvi sportista i van sportskih takmičenja, a Svetska antidoping organizacija testirala je neke sportiste i tri meseca pre početka Igara (Дикић, 2006, str. 34).

Uzimanje, tj. konzumiranje doping sredstava, na kraći rok može doneti bolji rezultat, ako naravno, sportista poseduje ostale kvalitete potrebne da ga učine prvakom. Ali na duži rok to može dovesti do ozbiljnih zdravstvenih smetnji, pojave raka, a u nekim slučajevima i do smrtnog ishoda, čak i za vreme takmičenja. Izvesno je da se posledice mogu javiti i u kasnijim naraštajima. Sportisti i treneri u saradnji sa farmaceutskom industrijom istražuju načine da upotrebljavaju stimulanse koji se neće otkriti na antidoping testovima. Lekari kojima je posao da to spreče, pre ili kasnije otkrivaju svaku novu supstancu. Tako se pored sportskih nadmetanja, iza svakog velikog sportskog takmičenja odvija „posebna“ borba. Kako je kod svakog sportiste želja za učestvovanjem na Olimpijskim igrama, a posebno za olimpijskom pobedom preveliki izazov, neki od njih pribegavaju svim sredstvima da bi došli do tog, za svakog sportistu najuzvišenijeg cilja. Tako je bilo od prvih Olimpijskih igara pa do onih održanih u Vankuveru 2010. godine.

Precizna evidencija takmičara koji su upotrebljavali nedopuštena sredstva na Olimpijskim igrama se vodi od 1968. godine. Do tada nisu bili kažnjavani takmičari koji su koristili različite medikamente za poboljšanje svojih sposobnosti.

Zanimljivo je istaći da jedino na Igrama u Moskvi 1980. godine nije zabeležen nijedan slučaj korišćenja dopinga među sportistima. Međutim, kasnija istraživanja su pokazala da su sportisti na Igrama u Moskvi koristili razna nedozvoljena stimulatívna sredstva koja verovatno nisu bila prepoznata u laboratoriji.

Padom Berlinskog zida 1989. godine i otvaranjem arhive Štazija, početkom 90-ih godina otkriveni su dokazi da su mnogi istočnonemački sportisti, a pogotovu sportistkinje, koristili anaboličke steroide, kao i mnoga druga nedozvoljena stimulatívna sredstva. U tome su bili podsticani od svojih stručnih trenera, pa čak i od službe državne politike. Veoma vešto su ih upotrebljavali tako da nikada nijedan član državne

reprezentacije DDR-a nije otkriven kao pozitivan. Posledice upotrebe doping sredstava su nemerljive. Veliki broj tih sportistkinja je imao ciste na jajnicima, pobačaje ili su bile neplodne. Neke su rodile decu s teškim hendikepima. U Berlinu je 1988. godine održano prvo suđenje optuženima za teška telesna oštećenja kod 142 plivačice i atletičarke, koje su između 1974. i 1989. godine dobijale ogromne količine steroida. Kako su sportisti i njihovi roditelji bili neupućeni u problematiku, smatraju se žrtvama doping kampanje koju je sponzorirala država težeći da dobije olimpijsko zlato kao potvrdu komunističke superiornosti. Stariji sportski funkcioneri DR Nemačke procenjuju da je oko 10.000 sportista dopingovano od kraja šezdesetih do početka osamdesetih godina.

Borba protiv dopinga je prioritet broj jedan u MOK-u. To je pitanje etike, koje je povezano sa osnovnim principima Olimpijskog pokreta, među kojima je i fer-plej. MOK je poveo oštru bitku protiv dopinga, zbog čega je oformljena Svetska anti-doping agencija (WADA – World Anti Doping Agency) 1999. godine u Lozani.

Svetski antidoping pravilnik, koji je stvorila WADA, primenjuje se na sportiste, trenere, instruktore, zvaničnike i sve medicinsko osoblje koje radi sa sportistima koji učestvuju ili se pripremaju za sportska takmičenja organizovana u okviru Olimpijskog pokreta. Svi nacionalni olimpijski komiteti i međunarodni sportski savezi su dužni da poštuju pravilnik. U rad Svetske antidoping agencije je uključena i Antidoping agencija Srbije.

MOK ima medicinsku komisiju koja objavljuje listu zabranjenih klasa supstanci i zabranjenih metoda i to redovno dopunjuje ukoliko je neophodno. Doping lista je podložna stalnim promenama. Svaki NOK stalno dobija obaveštenja o nastalim promenama doping liste. U slučaju identifikovanja neke od zabranjenih supstanci od strane MOK-ove akreditovane laboratorije, odgovarajuća medicinska odgovorna lica će reagovati prema proceduri (Брдарих, 2002, str. 120).

ZAKLJUČAK

Ulazak i mešanje politike u sport, odnosno borba za političke ciljeve na Olimpijskim igrama, naneli su mnogo štete razvoju Olimpijskog pokreta i u više navrata zapretili da se u značajnoj meri poremete odnosi u međunarodnom Olimpijskom pokretu, ili čak prekine organizacija Olimpijskih igara. Jedan od glavnih ciljeva MOK-a, kako je i napisano u Olimpijskoj povelji, jeste borba i suprostavljanje političkom iskorišćavanju sporta i sportista. Tokom svog stogodišnjeg postojanja, MOK je sa promenljivim uspehom uspevao da ispuni svoj cilj, često ometan i sprečavan planetarnim dešavanjima i voljom moćnih zemalja i interesnih grupa i blokova.

Od svog nastanka Olimpijski pokret je mnogo doprineo razvoju i očuvanju olimpijskog duha. Brojna zbivanja tokom prošlog veka su

uslovila značajne promene u njegovoj strukturi i sistemu menadžmenta. Neka od njih su uzdrmala temelje olimpizma i zahtevala su delovanje МОК-а u cilju očuvanja osnovnih olimpijskih principa i ideala. Međutim, ljudski faktor kao uzročnik svih zbivanja je isti kao i pre tri milenijuma. Danas su na Olimpijskim igrama prisutne sporne sudijske odluke, korišćenje doping sredstava da bi se pobedilo po svaku cenu, amaterizam koji je prerastao u profesionalizam, politički bojkoti, terorizam, komercijalizacija. Ove negativne situacije sa kojima se МОК susretao su proizvele i njegovu pozitivnu reakciju u cilju očuvanja olimpijskog duha. Igarate se sprovode veoma stroge mere bezbednosti prilikom organizacije Igarate: uključuje se veliki broj volontera kao ispomoć, osnovan je Olimpijski pokret za mir po ugledu na antičku ekeheriju, osnovan je fond solidarnosti za pomoć sportistima, ostvarena je saradnja sa Antidoping agencijom i dr.

LITERATURA

- Barney, R. K.; Wenn, S. R.; Martyn, S. G. (2004). *Selling the Five Rings*, Salt Lake City: The University of Utah Press.
- Брдарић, Р. (2002). *Допинг листа*, Спортска медицина, Београд: ЕЦПД, стр.117–123.
- Brownell, S. (2008). *Beijing's Games- What The Olympics mean to China*, Plymouth UK: Rowman & Littlefield Publishers.Inc.
- Christopoulos, G. A.; Bastias, J. C. (1982). *The Olympic Games in Ancient Greece*, Athens: Ekdotike Athenon S.A.
- Тирић, А. (1996). *Игре у Олимпији*, Београд: Време књиге.
- Дикић, Н. (2006). Победићемо допинг, *часопис ВИВА*, бр.180, јануар 2006., стр 34–35.
- Енциклопедија физичке културе, А-О, (1975), Загреб: Југословенски лексикографски завод.
- Filostrato: *Περὶ γυμναστικής* - La gymnastica (превод на италијански језик).
- Gardiner, E. N. (1910). *Greek Athletic Sports and Festivals*, London: Macmillan.
- Илић, В. (1996). *Од Атине до Атланте*, Нови Сад: Прометеј & СПЦ Војводина.
- Илић, С. (1994). *Историја физичке културе – Нови век и савремено доба*, Београд: Факултет физичке културе Универзитета у Београду.
- Историја уметности* (1970). Београд: Издавачки завод Југославија.
- Јовановић, М. (1996). *Првих 100 година*, Нови Сад: СИА.
- Колман, М. (2005). *Ватрена олимпијада*, Београд: Народна књига Алфа.
- Ксенофонт (1988). *Хеленска историја*, Нови Сад: Матица српска.
- Milton-Smith, J. (2002). Ethics, the Olympics and the Search for Global Values, Netherlands: *Journal of Business Ethics* 35: pg. 131–142.
- Nauright, J. (2004). Global games: culture, political economy and sport in the globalised world of the 21st century, *Third World Quarterly*, Vol. 25, No. 7, pg. 1325–1336.
- Паусанија (1994). *Опис Хеладе*, Нови Сад: Матица српска.
- Round, D. (2004). *Inside the Olympics*, Canada: Wiley.
- Радан, Ж. (1981). *Преглед историје тјелесног вјежбања и спорта*, Загреб: Школска књига.
- Радош, Ј. (2005). *Филозофија спорта*, Б. Паланка: Учитељски факултет Сомбор, ДНС „Логос“.

- Reese, A. C.; Rickerson, I. V. (2000). *Ancient Greek Women Athletes*, Athens: Ideotheatron.
- Сажмон, Ј. Р. (2006). *Фер-плеј-- Етика спорта*, Београд: ЈП „Службени гласник“.
- Toohey, K.; Taylor, T. (2008). Mega Events, Fear and Risk: Terrorism at the Olympic Games, *Human Kinetics: Journal of Sport Management*, 22, pg. 451–469.
- Шилјак, В. (2002). Истраживање начина извођења атлетских дисциплина на Свечаним играма у Олимпији, *Докторска дисертација*, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
- Шилјак, В.; Фрагиадакис, Ј. (2005). *Жене на Олимпијским играма*, Међународна научна конференција и II национални семинар „Жена и спорт“, Београд, у организацији ФСФВ-а и ОКСиЦГ.
- Шилјак, В.; Фрагиадакис, Ј. (2007). *Историја феномена допинга на ОИ*, III Међународна конференција „менаџмент у спорту“ – Факултет за менаџмент у спорту УБК, Београд.
- Шилјак, В. (2007). *Историја спорта*, Београд: ФМС.
- Такач, А. (1999). *Шездесет олимпијских година*, Нови Сад: Прометеј.
- Живановић, Н.; Ранђеловић, Н.; Станковић, В. И Павловић, П. (2010). *Теорија физичке културе*, Ниш: Факултет спорта и физичког васпитања у Нишу.

Internet izvori

www.agavasport.co.yu
 www.asoif.com
 www.encyclopedia.thefreedictionary.com
 www.e-telescope.gr/en/history-and-archaeology
 www.eurolympic.org/home.htm
 www.ioa.org.gr
 www.olympic.org
 www.olympic.org/uk
 www.olympics.org.uk/olympicmovement/olympicissuesdrugs.asp
 www.perseus.tufts.edu
 www.womenhistory.about.com/library
 www.wordiq.com/definition/History_of_sport.

Violeta Šiljak, Alfa University, Faculty of Management in Sport, Belgrade
 Slađana Mijatović, University of Belgrade, Faculty of Sport and Physical Education, Belgrade
 Ivana Parčina, Alfa University, Faculty of Management in Sport, Belgrade

POLITICS AND THE OLYMPIC GAMES

Summary

The Olympic Movement has faced various challenges throughout its history. Due to rapid development of political, economic, social, technological, cultural, and other conditions, the Olympic Games and the entire movement have now become one of the most important concepts of contemporary sport and a significant factor in the development of every society. The Festivities at Olympia were a huge contribution to

our civilization from both the political and the cultural aspect. During the Festivities, "Ekecheiria", the Holy Peace among all the Greek states, was observed and accepted by all Greeks. It was considered as the inviolable law which all adhered to, even at the time of the most ferocious conflicts of the ancient world. Nowadays, a lot of effort has been made to re-establish the institution of the Olympic truce in an attempt to reach the ever-desired goal of ceasing hostilities during every Olympic Games in the future. Also there have been attempts to develop this idea in order to overcome the conflicts and reach their peaceful solution even after the Games are over. All the Olympic Games reflected the ideological aspirations of their organizers and social turbulence in their states. The continuously growing popularity of sport at the international level has turned sport into a powerful political weapon. Since the first days of modern Olympic Games, there has been an array of political influences, pressures, and demands with the intent to realize various political interests. Introduction of political issues and the interference thus caused in the field of sport, as well as the struggle for different political goals during the Olympic Games, has caused substantial damage to the development of the Olympic Movement. The history of modern Olympic Movement, with all its socially and politically caused tensions and turbulence, presents a testimony of the circumstances prevailing in a society and in the world during the time when the Olympics were organized.